

MĂRTURII ITALIENE DESPRE ASALTUL OTOMAN, DIN VARA ANULUI 1462, ASUPRA CREȘTINĂȚII

Ioan-Aurel POP

ANUL 1462 este un moment de cotitură în istoria Europei de Sud-Est, amenințate cu anihilarea completă de către otomani, în urma încercării sultanului Mehmed al II-lea de cucerire a Țării Românești. Ecourile expediției sultanale nu au rămas doar la Dunăre și la Carpați, ci au fost duse și spre Ungaria și occidentul Europei, ele fiind strâns legate de relațiile dintre Creștinătate și lumea otomană, tot mai tensionate după căderea Constantinopolului (1453) și după salvarea Ungariei, prin victoria creștină de la Belgrad (1456).¹

La sfârșitul lunii ianuarie 1462, principele Vlad al III-lea Drăgulea² (cunoscut mai ales sub numele de Vlad Țepeș) recucerea din mâinile turcilor cetatea sa Giurgiu, de pe malul nordic al Dunării, punct strategic foarte important pentru apărarea țării. La scurt timp după această victorie, domnul român a ordonat căpitanilor săi să pustiească întreg malul sudic al Dunării, din dreptul orașului Orșova (la frontiera dintre Banat și Oltenia) până “unde se varsă Dunărea în Mare”.³ Printre localitățile ocupate și trecute prin foc și sabie, pe malul otoman (azi în Bulgaria) se află Oblucița, Novoselo, Dârstor, Turtucaia, Marotin, Rusciuc (Novigrad), Șistov, Samovit, Ghighiu, Rahova. La nord, în Țara Românească, au fost distruse alte două puncte controlate de turci, anume Orșova și Turmu (azi Turmu Măgurele).⁴ Toate acestea sunt trecute într-un “catastif în câte locuri, câți oameni, bărbați și femei... au fost uciși... în Țara Turcească de dumnealui Vlad al Țării Românești”, anexat buletinului de război trimis prin sol de către principele român, din Giurgiu, la 11 februarie 1462, regelui Matia Corvin al Ungariei. În scrisoare, se dă numărul total de oameni (turci și bulgari) uciși în vremea incursiunii, anume 23 884, pe localități, precizându-se că socoteala exactă s-a ținut după capetele morților și după alte semne, aduse dregătorilor români “așezați în toate părțile”. Se adaugă o precizare, legată de “cei care altfel nu au fost arătați ori au ars prin case – al căror număr nu-l știm – pentru că au pierit foarte mulți”.⁵ Un izvor narativ adaugă și faptul că o parte a populației creștine bulgare a fost strămutată în Țara Românească și ferită astfel de primejdia ce urma să vină. De altminteri, se știe că și principele Vlad al II-lea Drăgulea, tatăl lui Vlad Țepeș, la 1445, a primit în țara sa 12 000 de bulgari, pe motivul că “nu mai vor să rămână sub stăpânirea turcilor”.⁶

După acest atac masiv, Vlad Țepeș a atras atenția regelui Ungariei și altor forțe angajate în lupta antiotomană că avea să urmeze răzbunarea sultanului, care urma să pună în pericol Țara Românească, dar apoi și Ungaria și Creștinătatea întreagă. Vizirul Mahmud Pașa Grecul a primit misiunea să vegheze la vadurile Dunării și să împiedice o altă incursiune la sud de fluviu a domnului român. El însă a făcut mult mai mult, pătrunzând pe teritoriul Țării Românești, luând pradă și robi. La întoarcere, pe la finele lunii mai 1462, corpul său de oaste, format din 18 000 de turci, a fost atacat de trupele lui Vlad Țepeș și complet înfrânt. În iunie 1462, otomanii, ajutați de Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, au încercat, fără succes, să pună mâna pe cetatea Chilieii.⁷ Însă lovitura decisivă a otomanilor contra Țării Românești avea să vină în vara anului 1462, cu o impresionantă armată, de circa 100 000 de oameni, susținută pe fluviu de o flotă de 25 de galioane și 150 de vase mici. În fruntea acestui imens dispozitiv se afla însuși sultanul Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, venit cu intenția de a transforma țara în provincie a Imperiului Otoman și de a institui controlul deplin asupra întregului curs al Dunării de Jos. Vădit dezavantajat, Vlad Țepeș – care dispunea de vreo 22 000 de oameni – retrage populația spre munte, pârjolește teritoriul și trece la tactica hărțuiei. În noaptea de 17-18 iunie, ajutat de 7-10 000 de oameni, domnul român execută un atac prin surprindere asupra taberei sultanului, creând o mare debandadă și o evidentă dezorientare.⁸ Turcii, neputând cuceri capitala țării – Târgoviște – se îndreaptă spre Buzău și apoi, înfomețați și însetați, obosiți și permanent atacați, speriați și de perspectiva unui asalt ungar, se retrag spre Brăila, cu gândul întoarcerii la sud de Dunăre.⁹ Înainte de a părăsi țara, sultanul l-a lăsat la hotare pe favoritul său, Radu cel Frumos (fratele lui Vlad Țepeș), care va reuși până la urmă să ocupe tronul și să devină domn, cu întreruperi, între 1462 și 1475.¹⁰

Ecourile acestei complexe campanii otomane au fost numeroase, atât în timpul desfășurării sale cât și ulterior.¹¹ Firește, cronicarii otomani prezintă întreaga expediție ca pe un triumf al Semilunii, în vreme ce izvoarele narative creștine vorbesc, de regulă, despre victoria forțelor lui Vlad Țepeș. Lucrurile sunt însă mult mai nuanțate, în funcție de perspectiva de analiză, de punctul de vedere militar, strategic sau politic. Să urmărim care au fost veștile despre urmările campaniei, transmise la Milano, cu precădere de către solul acestui ducat aflat la Veneția, numit Antonio Guidobono (latinizat Antonius Guidobonus).¹²

Acesta scrie, de regulă, tot ceea ce era capabil să afle, prin metode licite sau ilicite, despre mișcările otomanilor, din datele aflate la dispoziția autorităților venețiene, care aveau cele mai bune metode de informare, prin ambasadori prezenți la fața locului, dar și printr-o dezvoltată rețea de spioni și de informatori. Astfel, Guidobono scrie la Milano că, “în penultima zi din iulie”, pe la ora 20, sosise la Veneția vestea că “Turcul a fost înfrânt, prins și omorât cu 40 000 de turci, de către Român și unguri”.¹³ Precaut, milanezul adaugă faptul că nu are încă siguranța veștii, dar că avea să-l avizeze pe duce prin trimis propriu, dacă aceasta se va adevăra. În 10 august, același zelos ambasador revine, precizând: “Cum am mai scris prin alte <scrisori>, Turcul s-a retras mult îndărăt, din cauza foamei și pentru că a văzut cum Românul arsesse orice lucru prin câmpiile sale. De asemenea, pentru că văzu că ungurii mergeau cu suflet mare contra sa și țineau bine frâul în mâini. Mai mult nu se știe despre el. Această Seniorie îi dă regelui Ungariei 5 mii de ducați pe lună la finele războiului, drept subsidiu împotriva turcului, deși o face în cel mai mare secret care le este posibil. Se zice că ungurii ar fi 100 de mii în tabără.”¹⁴

Foarte detaliat este un mesaj trimis la Milano în 13 august 1462, nu de către Antonio Guidobono, ci de către un alt personaj, dar scris în același spirit. Este vorba despre o copie a unei scrisori a lui Aloisio Gabriel, rector al Caniei, adresate “măritului domn, Antonio Loredan, căpitan în Modon. Se relatează cum, la 13 august, a ajuns în Modon, dinspre Nepanto, un tânăr albanez. El a povestit cum, de trei ani, fusese luat sclav în Adrianopol, de unde a scăpat cu fuga și, în 16 zile după aceasta, a ajuns la Nepanto. De la Nepanto – ni se mai spune – se deplasă la Modon, unde ajunsese după 18 zile de la fuga sa din Adrianopol. Acest fost rob spuse că sultanul, cu opt zile înainte de fuga sa, revenise în Adrianopol cu o mare armată în dezordine, fără nicio demonstrație de victorie și că cea mai mare parte a armatei, trecând pe calea Mării Negre, venise pe jos, deoarece, din cauza uriașei lipse de hrană și apă, caii crăpaseră de foame și de sete. Astfel, sultanul rămăsese cu o mare lipsă de cai, încât îi era imposibil să iasă la luptă până în sezonul următor, spune martorul, care adaugă: “În Adrianopol, se spunea că zisul Domn <Turc>, intrat cale lungă în interiorul Țării Românești, dusese cu sine pe fratele Domnului Român. Și apropiindu-se de un anumit loc, unde armata românilor era concentrată într-un fel de cetate de mlaștini, într-o noapte, fu asaltat de armata românilor. Și au murit în partea de armată unde făcuseră tabără pașa și vizirul cam 30 000 de azapi și altă lume în număr de 50 000 de turci, astfel că, văzând Domnul Turc că nu este chip să-l lovească pe zisul Domn Român, fiindcă era concentrat în loc întărit, înconjurat de mlaștini, și temându-se de armata ungarilor, care era așteptată în ajutorul românilor, făcu drumul înapoi pe Marea Neagră și, cu foarte mare lipsă de hrană pentru armată și cai, ei se întoarseră la Adrianopol în dezordine, cum s-a spus. De asemenea, <spunea> că zisul Domn nu intenționa să lase la vatră zisa armată a sa din Adrianopol, temându-se că ungarii să nu treacă spre Grecia. De asemenea, zice că zisul Domn trebuia să călărească spre a fi la Constantinopol cât de repede...”¹⁵

După încheierea copiei acestui document, se atașează o alta, cu următorul text: “Prin scrisori din Candia, încă din <luna> trecută, zice că este <veste> de la Constantinopol, încă din 25 <de luna> trecută, <venită> printr-o corabie a Românelui care scăpase împreună cu altele care fuseseră reținute <de turci>, zice și încuviințează că a fost mare înfrângerea Turcului și, de asemenea, că a ajuns toată armata sa în stare rea, care Domn <turc>, mai mult pe jos, se reîntorsese la Adrianopol și lăsă la vatră toată armata sa, și zice că ar fi trimis ordin la subașul de Constantiopol să echipeze să pregătească pentru echipare nave, să doteze fustele și galioanele, fără să spună spre ce loc, ai noștri crezând că toate astea sunt stratageme, și că fac asta doar ca să-și facă faimă.”¹⁶

De-acum încolo, veștile despre expediția valahă se răresc, devin mai sumare. Astfel, același Guidobono scrie la 13 august, din Veneția, că veniseră în lagună scrisori de la retorii din Corfu cum că Turcul fusese înfrânt de români și că fusese văzută persoana sultanului în Adrianopol, dar că, totuși, de la Pietro de Thomasij (Thomaxi), secretar al Senioriei, aflat pe lângă regele Ungariei, nu este vreo știre în acest sens.¹⁷ Din acest motiv, mai spune că scrisorile de la Corfu nu se bucurau de maximă încredere între fruntașii venețieni și că, din clipă în clipă, se așteptau scrisori de la sus-zisul Pietro. La 20 august, același sol milanez de pe lângă Republica Dogilor vine cu alte detalii: se știa acum, totuși, că înfrângerea Turcului fusese mare, că veneau astfel de vești din Morea și România (regiune căreia turcii aveau să-i zică la fel, puțin deformat, în spiritul limbii lor, Rumelia), unde Veneția avea slujbași de mare încredere și că toți vorbeau despre asta, existând o părere despre Turc

că ar fi plecat din Țara Românească și s-ar fi dus în Bulgaria, alții spunând că s-ar fi dus în țara sa, cu oarecare pagubă avută de la Români, alții zicând că foamea l-ar fi alungat, alții că s-ar fi dus să mai strângă oameni, cu gândul reînțarcerii în campanie, încât adevărul este greu de ales și înțeles.¹⁸ Din nou apare observația că Pietro de Thomaxi, cancelarul Veneției, aflat pe lângă regele Ungariei, nu scrisese nimic despre acest eveniment, ci doar despre marea adunare de oameni pe care sus-zisul rege o face spre a merge contra Turcului, fiind încurajată comunitatea de speranța suveranului în victorie, datorită marelui număr de oameni aflați cu el și datorită curajului bun și mare existent în fiecare însoțitor.

Tot Antonio Guidabono scrie, la 25 august, că despre Turc, în raport cu Ungaria, nu se mai știe altceva decât că în toate locurile din Romania și Moreea se vorbește că el ridicase campania contra Românilui.¹⁹ Același, la 28 august scrie cuvinte asemănătoare: despre Turc, Senioria venețiană are date din toate locurile, mai puțin din Ungaria, cum că ar fi ridicat campania din Țara Românească și s-ar fi întors în țara lui “cu puțină cinste”.²⁰ Secretarul venețian pomenit, acreditat în Ungaria, încă tăcea. Peste alte trei zile (în ultima zi a lunii august), Guidabono îi trimitea “înălțimii sale”, adică ducelui Milanului, o copie după o scrisoare a bailului (ambasadorului) venețian de la Constantinopol, din care se vedea cum ridicaseră turcii campania Românilui, “cu pagubă și rușine”, fapt înțeles întocmai din mai multe locuri (surse). De asemenea, adaugă că Senioria venețiană crede că regele Ungariei va începe, într-un anumit interval de timp, după împrejurări, o campanie contra Turcului.²¹ La 2 septembrie, solul milanez trimite o altă copie a unei scrisori a bailului venețian de la Constantinopol, despre plecarea Turcului cu pagubă și alte neajunsuri din Țara Românească. În acest mesaj, Guidabono poate da și vestea mult așteptată: Pietro de Thomaxi, cancelarul Veneției din Ungaria, se potrivește întru totul în ceea ce scrie cu detaliile despre înfrângerea otomanilor date de bailul venețian pomenit. Numai că – adaugă solul – nu a primit din partea autorităților venețiene o copie după scrisoarea venită din Ungaria (deși o ceruse “cu mare modestie și respectând uzanțele”), din motivul că, probabil, în acel text (care putea fi dat numai în întregime) se făceau mențiuni despre subsidiile oferite pomenitului rege de către venețieni, pe care aceștia din urmă le voiau secrete.²²

În fine, la 11 septembrie, o ultimă știre pe tema campaniei românești a sultanului vine să confirme, din partea aceluiași Guidabono, fără niciun fel de îndoială, întoarcerea Turcului din expediția valahă la Adrianopol, “cu pagubă și rușine”.²³

Rezumând, se poate concluda că, în vara și la începutul toamnei (iulie-septembrie) anului 1462, au pornit spre Milano dinspre Constantinopol și Levant în general, de regulă via Veneția, vești autentice și verificate despre urmările expediției (campaniei) sultanale din Țara Românească. Aceste știri nu sunt identice, dar ele concordă în a susține că oastea otomană, condusă de cuceritorul Constantinopolului, revenea la sud de Dunăre, spre casă, lipsită de glorie. De la date hazardate și, unele, inexacte (înfrângerea, capturarea și uciderea sultanului, cum se spunea la 30 iulie) se ajunge la detalii tot mai precise, confirmate de mai multe surse. Ideile principale ale relatărilor sunt: retragerea otomanilor din Țara Românească din cauza foamei pricinuite de aplicarea de către români a tacticii pârjolirii terenului; acordarea de către venețieni a unor subsidii pentru regele Ungariei pentru apărare și susținerea unei campanii contra Turcului; revenirea în dezordine a armatei otomane la Adrianopol, în parte pe calea Mării Negre, din pricina morții și slăbiciunii cailor, lipsiți de nutreț și apă; neputința sultanului de a participa imediat la o altă campanie,

tocmai datorită cailor prea puțini; prezența în tabăra sultanului a fratelui lui Vlad Țepeș (care avea să și devină domn al țării); surprinderea armatei otomane, printr-un atac de noapte, de către armata română, refugiata într-un loc mlăștinos, bine fortificat; moartea, în urma acestui asalt, a câtorva zeci de mii de turci; întoarcerea sultanului, motivată de imposibilitatea lovirii (ofensării) domnului român și de temerea că regele Ungariei venea în ajutorul românilor; desfășurarea drumului de întoarcere a oștii otomane în dezordine, cu mare lipsă de hrană și apă pentru oameni și animale; intrarea fără glorie a armatei otomane în Adrianopol, armată aflată în condiții rele, cauzate de “marea înfrângere” și de lipsuri; revenirea armatei și a sultanului cu puțină onoare, cu pagube și rușine, fapt confirmat, în fine, și de ambasadorul Veneției de pe lângă regele Ungariei.

Se poate astfel constata că datele venite în Occident concordau asupra rezultatelor deloc onorante pentru turci ale campaniei sultanale din Țara Românească, prin care autoritățile Imperiului Otoman speraseră să transforme acea țară în teritoriu direct cucerit și supus, aidoma statutului regiunilor de la sud de Dunăre. Nereușita campaniei a asigurat păstrarea statutului de libertate a Țării Românești, care, deși obligată să plătească un tribut anual către sultan, rămânea țară creștină, cu domn ales de adunarea țării (și confirmat, eventual, de Poartă), cu o clasă elitară românească, cu toate instituțiile locale conservate, cu interdicția pentru turci de a se stabili în țară, de a avea proprietăți imobiliare, de a face prozelitism islamic, de a clădi moschei etc. Relatăriile creștinilor marchează formal acest statut de libertate a Țării Românești, atunci când liderul turcilor și cel al românilor sunt numiți cu același termen, acela de “domn” (Signor Turcho și Signor Valacho) sau, simplu, “Turcul” și “Românul” (il Turcho și il Valacho). În cadrul mai larg, se vede din aceste relatări venite pe canale italiene că lupta domnului și voievodului român Vlad Țepeș se desfășura pe un fond creștin european, în ambianța cruciadei defensive, organizate de Sfântul Scaun și de forțele politice europene. Se vorbește, în scrisoarea din 30 iulie 1462, despre ambasadorii papei și ai Ungariei, sosiți la Veneția, de unde ar fi urmat să primească subsidii apreciate la 12-20 de mii de ducăți. Alături de ei, veniseră și ambasadorii regelui Poloniei și ai regelui Boemiei, sosiți ca să stimuleze Veneția și alte puteri creștine, între care și Franța, contra turcilor. De exemplu, despre ajutoarele în bani date Ungariei de către Veneția se fac mențiuni concrete, ca și despre așteptatul ajutor care ar fi urmat să vină dinspre regele Ungariei către domnul român. La fel, se evocă posibilitatea unei campanii a Ungariei la sud de Dunăre, împotriva otomanilor.

În concluzie, din aceste izvoare reiese că, deși urmările generale ale campaniei sultanului la nord de Dunăre, din vara anului 1462, nu au salvat domnia lui Vlad Țepeș, campania în sine nu a avut succesul militar și politic scontat pentru inițiatorii săi, Țara Românească menținând-și statutul internațional de stat creștin liber, plătitor de tribut anual sultanului, dar neocupat și neîncadrat efectiv în Imperiul Otoman.

ANEXE DOCUMENTARE:

1. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 7, senza numero, [30 luglio 1462].

Veneția, 30 iulie 1462

Signore [...]

Questi ambasciatori del papa et de Re d'Ungaria da questa Signoria sono stati bene raccolti/ questa Signoria non volle fare demonstratione alcuna de subsidio gli vogla dare,/ pur io credo gli dara oltra li ducati XII milia, forse fine in XX milia, per quanto sento./ Sono venuti qua uno ambasciatore de Re de Pollana et uno altro de Re de/ Boemia, quali vengano per excitare l'altre potentie cristiane contra el Turcho,/ et dichano loro Signori volere fare de facti asay contra Turchi, et che fano/ una dreta de presente, per fare queste provixione dimostrano questi ambasciatori/ volere vignire da Vostra Excellentia, et volere andare in Franza et in/ quelli altri regni cristiani. Questa Signoria gli ha facto grande honore. [...]

De Constantinopoli sono venute dua fusta et lettere de quello bayllo ch'el Turcho ha/ honestamente susstenuto alcune nave veneziane, et fa havere l'ochio ali marcha/danti, anchora dicendo che senteno qua se armano XL gallee contra/ Turchi, et che hano intelligentia cum Re d'Ungaria, et gli dano/ adiuto et ali Valachi. Pur questa S<ignoria> tene secrete queste cosse,/ a me nulla dice, quantumque de continuo la domanda de le novelle/ del Turcho, pur l'ho de bono locho. [...]

In questa hora XX è venuto novella el Turcho esser roto et preso et morto cum XL milia Turchi/ dal Valacho et Ungari. Fine mo non ho la certeza, ma per messo proprio la mendero,/ se vera sera. [...]

Ex Venetijs, die penultimo Iulij 1462.

Fidelissimus Servus Antonius Guidobonus.

2. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [10 agosto 1462].

Veneția, 10 august 1462

Signore [...]

Como per piu altre ho scripto, el Turcho s'è retracto forte indreto, per la fame per haver/ trovato ch'el Vallacho haveva bruxato ognia cossa in le sue pianure. Etiam perche/ vide che Ungari l'andavano cum grande animo in contra, et tene molto la briga in/ mane. Piu oltra non se ha de huy. Questa Signoria da al Re d'Ungaria ducati V milia/ el mexe a guerra finita per sussidio contra el Turcho pur el fano cum quella/ piu secreteza gli sia possibile. Se dice l'Ungari esser persone C milia in campo. [...]

Ex Venetijs, X Augusti 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

3. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [13 agosto 1462].

Modon, 3 și 13 august 1462

In questo di XIII de Augusto, zonsse qui in Modon, per la via de Nepanto, un zovene Albanese/ de la Catuna de Grisumpsa del casal de Scarminga, iurisdiction del vescovado/ de Modon, el

qual narra come za tre anni el fo menado schiavo in An/drinopoli, donde luy fuza, et in zorni 16 per terra zonsse a Nepanto. Et da Nepanto, vene qui che vegneria a mancar de Andrinopoli giorni XVIIIe./ et dice come el Signor Turco, zorni VIII avanti el fugir del dicto/ schiavo, era gionto in Andrinopoli cum copioso exercito mal in ordine./ senza alcuna demostation de victoria. Et che la piu parte del dicto exercito, passato per la via de Mare Magiore, era venuto a pie per che/ per el grandissimo manchamento havuto de victualie et aqua, el forzo de soy/ cavalli de fame et sete crepono. Et quelli cavalli se pote sostegnir/ sonno menati a man cum grandissima difficulta, in modo ch'el dicto/ signore per manchamento de cavalli non poria usir in campo fin/ a tempo novo. In Andrinopoli se diceva come el dicto Signor./ andato per longo camin dentro la Valachia, meno cum luy el fratello/ del Signor Vlacho. Et aprosimando a certo luogo dove l'exercito/ de Vlachi era reducto in certa fortezza de paludi, una nocte fu/ arsallato per l'exercito de Vlachi. Et sono morti da la parte dove/ era acampato el Bassa et el Bazarò de l'exercito circha XXX milia axapi./ et altra zente per la summa de L milia Turchi, in modo che, vedendo el/ dicto Signor Turcho non haver el modo de offender el dicto Signor^o/ Vlacho, per esser reduto in locho forte circondato de palude, et dubitando/ de l'exercito de Hungari, el qual se aspectava in subsidio de Vlachi, fece la/ volta de Mar Magior et, cum grandissima incomodita de victualie per lo/ exercito et cavalli, loro ritorno in Andrinopoli mal in ordine, come/ è dicto. Item ch'el dicto Signor non deliberava de licentiar el dicto/ exercito suo de Andrinopoli, dubitando che Hungari non passino in Grecia./ Item dice ch'el dicto Signore dovea cavalchar per esser a Constantinopoli/ al piu presto [...].

Copia de littere del Sp<ectabile> Misser Aloysio Gabriel, rector de la Cania/ al Magnifico d<omino> Antonio Loredan, capitano in Modon, datis a 3 Augusto/ 1462 et in Modon a 13 del dicto.

Per littere de Candia de za del passato dice haver da Constantinopoli./ de 25 del passato, per la nave del Vlacho, che era sta licenciata/ cum tute le altre che erano state retenute, dice et conferma/ esser stata grande la rotta del Turcho, et el simile esser/ gionta tuta la sua armata mal condicionata, el qual Signor/ piu che de passo era ritornato in Andrinopoli et licenciato tuto lo/ exercito suo, et dice havea mandato comandamento al subassa/ de Constantinopoli armasse et aparichiasse per armare nave/ arente le fuste et galie, non dicendo per qual loco, teneno nostri/ tuti sieno zange, ma fano questo per farsse reputatione./ Atendevasse el Signore de zorno in zorno in Constantinopoli./ a Ser Jacomo Michel havea messo li alumi aspri 30. De piu/ altro non dice che de conto sia, ne piu altro sanemo salvo/ d<on> Victore Capitano esser retornado de Levante attendeva atendo/ per veder el castello era sta facto ala bocha in Candia. La/ peste del tuto era cessata, Idio laudato.

4. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero [13 agosto 1462].

Venetia, 13 august 1462

Signore [...]

Del Turcho ce sono lettere de Corfu da quelli rectori ch'el Turcho è stato/ roto da Vallachi, et che è stata veduta la persona sua in Andrinopoli/ pur da Petro de Thomaxi, secretario de questa Signoria, quale è presso el Re/ d'Ungaria, non se ha avixo alchuno, per il che a queste lettere de Corfu/ non se da fede maxime per questa I<llustrissima> Signoria de di in di se aspecta lettere/ dal predetto Petro. [...]

Ex Venetijs, / XIII Augusti 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

5. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [20 agosto 1462].

Veneția, 20 august 1462

Signore [...]

Pur qua se tene la rota sia stata grande e grossa.// Del Turcho qua venano da questi lochi de la Morea et de Romania, dove questa/ I<llustrissima> S<ignoria> ha officiali de grande boxie, perche tuti parlano a voce per questi talli/ ad una voce se scrive el Turcho essere partito de la Vallachia, et andato in la Borgaria./ e altri dice in suo paexe, et cum qualche dano havuto da Valachi, che dice che/ la fame l'a cazato, altri dice che è andato a fare piu zente cum pensare de/ retornare ala imprexa, male se intende el vero. Petro de Thomaxi, cancellario de/ questa I<llustrissima> Signoria, quale sta presso al Re de Ungaria, de questa partita non scrive/ cossa veruna, sollo scrive de la grande adunanza fa del predetto Re/ per andare contra el Turcho, et molto conforta la brigata ch'el Re spera/ de victoria per la grande zente che hara insemo, et per lo bono et grande/ animo che trova in ognuno. Pur oltra al presente qua non se ha. [...]

Ex Venecijs, XX augusti 1462

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

6. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [25 agosto 1462].

Veneția, 25 august 1462 U Cluj / Central University Library Cluj

Signore [...]

Del Turcho de verso Ungaria non se ha altro, ma da tuti questi altri lochi/ de Romania et de la Morea se ha ch'el s'è levato da l'imprexa contra el/ Vallacho. [...]

Ex Venecijs, XXV Augusti 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

7. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [28 agosto 1462].

Veneția, 28 august 1462

Signore [...]

Del Turcho, questa Signoria ha da ognia locho, salvo che da Ungaria, che è levato/ dal imprexa de Vallachia, e ritornato in suo paexe cum pocho honore./ Pur da Petro de Thomaxi de cio nulla se ha. [...]

Ex Venetijs XXVIII Augusti 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

8. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 8, senza numero, [31 agosto 1462].

Venetia, 31 august 1462

Signore [...]

Del Turcho intendera Vostra Sublimitate, per la incluxa copia de lettera venuta dal Baylo de/ Constantinopoli, como è levato dal imprexa del Vallacho, cum danno et cum vergogna./ El medesimo se intende da molti lochi. Questa Signoria tene ch'el Re d'Ungaria seguira/ l'imprexa per qualche tempo in le sue circostantie contra detto Turcho. [...]

Ex Venetijs, ultimo Augusti 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

9. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 9, senza numero, [2 settembre 1462].

Venetia, 2 septembrie 1462

Signore [...]

Mando alligata cum la presente una copia de lettera del Baylo de Constantinopoli, venuta/ a questa I<llustrissima> Signoria et quella me l'a facta dare. Intendera per essa la partita del/ Turcho et lo dano patito et l'altre conditione. La Signoria me ha dicto che/ hano el medesimo da Petro de Thomaxi, loro cancelaro presso al Re d'Ungaria./ dice se accorda in tuto cum questa altra lettera de Constantinopoli. Non li è/ parso farmi dare copia de quella quantumque cum grande modestia/ et secondo l'uxanza la domandasse. Credo ch'el sia perche debe fare qualche/ mentione de li subsidij che dano al predetto Re, quali vogliono che siano/ secreti, perche sollevano farmelle dare tute. [...]

Ex/ Venecijs, die II Septembris 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

10. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, fascicolo 9, senza numero, [21 settembre 1462].

Venetia, 21 septembrie 1462

Signore [...]

Del Turcho non c'è altro, salvo confirmatione de la retornata sua in Andrinopoli/ cum danno e vergogna. [...]

Ex Venetijs, die XI Septembris 1462.

Fidelissimus servus Antonius Guidobonus.

Note

¹ Ștefan Andreescu, Vlad Țepeș (Dracula). Între legendă și adevăr istoric, București, 1976, p. 100-123; Nicolae Stoicescu, Vlad Țepeș, București, 1976, p. 85-119; Șt. Andreescu, Vlad the Impaler (Dracula), Bucharest, 1999, p. 106-127; Matei Cazacu, Dracula, suivi du Capitaine Vampire, une nouvelle roumaine per Marie Nizet (1979), Paris, 2004, p. 180-196.

² Aurel Răduțiu, Sur le nom de „Drakula”, în “Transylvanian Review”, V (1996), nr. 1, p. 101-113.

³ Șt. Andreescu, Vlad Țepeș..., p. 102.

⁴ Șt. Andreescu, Vlad Țepeș..., p. 102.

⁵ Ioan Bogdan, Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui, București, 1896, p. 76-82; Nicolae Iorga, Scrisori de boieri, scrisori de domni, ediția a II-a, Vălenii de Munte, 1925, p. 166-170; Kurt W. Treptow, Vlad III Dracula. The Life and Times of the Historical Dracula. With Original Illustrations by Octavian Ion Penda, Iași-Oxford-Portland, 2000, p. 183-186.

⁶ Șt. Andreescu, Vlad Țepeș..., p. 103.

⁷ Pentru contextul general, vezi Șerban Papacostea, Geneza statului în Evul Mediu Românesc. Studii critice, ediție adăugită, București, 1999, p. 263-277.

⁸ N. Stoicescu, Vlad Țepeș..., p. 107-113.

⁹ Despre desfășurarea întregii campanii, vezi Eric D. Tappe, Vlad Țepeș and the Campaign of Mehmed II, în vol. Kurt W. Treptow (edited by), Dracula. Essays on the Life and Times of Vlad Țepeș, New York, 1991, p. 117-122.

¹⁰ Constantin Rezachevici, Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova a. 1324-1881, vol. I. Secolele XIV-XVI, București, 2001, p. 104-110.

¹¹ Șt. Andreescu, Vlad the Impaler..., p. 109-127; N. Stoicescu, Vlad Țepeș..., p. 91-118.

¹² Cele mai multe dintre rapoartele (dispacci) sale trimise din Veneția se află la Archivio di Stato di Milano ASM), Archivio Ducale Sforzesco (ADS), Potenze Estere (PE), Venezia.

¹³ ASM, ADS, PE, Venezia, fascicolo (f.) 7, senza numero (s.n.), 30 luglio 1462. Barbu Cămpina, Complotul turcilor și “răscoala” din Țara Românească din iulie-noiembrie 1462, în “Studii și referate privind istoria României”, partea I, București, 1954, p. 550.

¹⁴ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 10 agosto 1462.

¹⁵ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 13 agosto 1462. “Columna lui Traian”, 1883, p. 40-41.

¹⁶ “Columna lui Traian”, 1883, p. 39; B. Cămpina, Complotul turcilor și “răscoala” din Țara Românească... p. 549-550; N. Stoicescu, Vlad Țepeș..., p. 117 (cu anumite confuzii, datorate lipsei de acces la documentul original).

¹⁷ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 13 agosto 1462.

¹⁸ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 20 agosto 1462.

¹⁹ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 25 agosto 1462.

²⁰ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 28 agosto 1462.

²¹ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 8, s.n., 31 agosto 1462.

²² ASM, ADS, PE, Venezia, f. 9, s.n., 2 settembre 1462.

²³ ASM, ADS, PE, Venezia, f. 9, s.n., 21 settembre 1462.

²⁴ Urmează Turcho, șters.